

מלאכת גוזז

המלאכה במשכן והגדרתה

גזזו צמר מכבשים ומן האילים בשביל התכלת והארגמן וכן בשביל יריעות המשכן. וכן גזזו את השיער מעורות התחשים על מנת לייפותם.

הגדרת המלאכה: ניתוק דבר המחובר לגוף אדם או בהמה.

אופני המלאכה

מהתורה חייבים על גזיזה רק אם עושים זאת בדרך המקובלת לגזוז. ומדרבנן אסור בכל מקרה לתלוש אלא אי"כ זו דרך אכילה.

דוגמאות

תלישת נוצות: איסור תורה לתלוש נוצות מהעוף בין בחיים בין לאחר מיתה בין ביד בין בכלי. אבל מותר לתלוש נוצות מהעוף לאחר בישולו (סי' ש"מ סק"ה ה במשני"ב ובפוסקים).

תלישת שערות: תלישת שיער או צמר מן הבהמה המתה אסורה מהתורה, ולכן מי שיש לו בגד עור טבעי עם צמר או שערות אסור לו לתלוש בשבת. ואשר הבהמה או חיה עדיין בחיים האיסור הוא רק מדרבנן, שכן אין זו דרך המלאכה.

סירוק שיער אדם: אסור לסרק שיער במסרק בשבת, כיון שזה פסיק רישיה שיתלוש שערות, ואם שמח שהשערות נתלשות הרי זה איסור מהתורה. אבל מותר להשתמש במברשת רכה של תינוקות כאשר לא בטוח שיתלשו שערות (סי' שג סעיף כז).

גזיזת צפורניים ועור: אסור מן התורה לגזוז צפורניים בכלי, אבל ביד או בפה הרי זה אסור מדרבנן כיון שזה לא הדרך המקובלת. וכן מותר ליטול ציפורן שפרשה רובה מגוף האדם ויש לאדם צער ממנה, כיון שמהתורה נחשבת כתלושה ובמקום צער לא גזרו חכמים, אבל אסור לתלוש דלדולי עור, כגון עור סביב הציפורן וכדו', אפילו נתלשה רובה ומצערות אותו (סי' ש"מ סעיף א. ועיי' בסי' שכ"ח סעיף לא. ובאורחות שבת פי"ז הערה ח. ובבן איש חי כי תשא סעיף טז).

מלאכת מלבן

המלאכה במשכן והגדרתה

לאחר שגזזו את הצמר, ניקו אותו מכל השמנונית והלכלוך שדבקו בו, ועל ידי כך חזר הצבע הלבן והנקי לצמר.

הגדרה: ניקוי בגדים ובדים מלכלוך הבלוע בהם, כלומר כל כביסה היא בעצם מלאכת מלבן. כמובן, שלא כל פעולת ניקוי נכנסת להגדרה של מלבן, והכלל בזה הוא כך: אסור לנקות את מה שבלוע בתוך בגד, אבל מותר לנקות את מה שמעל הבגד.

כולם יודעים שאסור לכבס בשבת, השאלה שצריך לברר אלו פעולות נכללות במלאכת הכיבוס שאסור לעשותן בשבת. ובאלו כלים שייך מלאכת מכבס.

מה נחשב כיבוס? יש שלושה שלבים בתהליך הכיבוס, וכל אחד מהשלבים אסור.

שרייה במים, עצם השרייה במים או בחומר ניקוי מנקה את הבגד, ולכן קבעו חכמים ששרייתו זהו כיבוסו, ואף בגד נקי אסור להשרותו במים אם המטרה לכבס אותו.

סחיטת בגד רטוב: הסחיטה של הבגד מוציאה ממנו את המים עם הלכלוך, ולכן אסור לסחוט בדים.

שפשוף בד: אסור לשפשוף ולנער בד רטוב, כיון שזה גם מדרכי הכיבוס.

שני דברים שצריך לברר

שרייה דרך לכלוך: למדנו שעצם השרייה של בגד במים נחשב ככיבוס ואסורה. אך אם המטרה בהרטבת הבד היא לא לנקות אותו אלא לנקות איתו, כגון שנשפך מים על השולחן ורוצים להניח מגבת כדי לייבש את המים – זה לא נחשב פעולת כביסה אלא פעולת לכלוך, ומותר לעשות כן ובלבד שיעשה כן בסוג בד שמיועד לכך ולא יהיה חשש שיסחוט אותו מיד אחר כך. ולדעת השולחן ערוך, המחמיר שלא לעשות כן תבוא עליו ברכה, כיון שחשש לשיטה שאומרת שכל הרטבת בד אסורה, אפילו אם זה נעשה בדרך לכלוך (עיין בסימן ש"ב סעיפים ט-י).

שפשוף בלי מים: זה ברור שאסור לשפשוף בגד רטוב, כיון שזה אחד משלבי הכביסה, נחלקו הראשונים האם מותר לשפשוף כתם שעל הבגד בלי מים, כגון אבק וכדו'. לדעת השולחן ערוך שפשוף בלי מים מותר, ולבד שלא יראה ככביסה, ולכן אסור לשפשוף את שני חלקי הבגד החיצוניים זה על זה. ולדעת בני אשכנז, אסור לשפשוף ממש כתמים, ולנער אבק שעל הבגד – אם מקפיד לא ללכת עם כזה הבגד עם האבק, אסור לנער. אבל אם לא מקפיד אין זה נחשב כיבוס ומותר (סי' ש"ב סעיף א – ז ובביאור הלכה בסיף א שמרחיב לבני אשכנז).

באלו דברים שייך מלבן?

הרעיון של מלאכת מלבן, הוא להוציא את הלכלוך שנבלע בבגד ונהיה חלק ממנו, כפי שהיה במשכן שהוציאו את הלכלוך מהצמר ועל ידי כך הוא התלבן. ממילא רק בדברים שהלכלוך נבלע בהם או נראה כמי שנבלע בהם אסור לכבס, אבל מותר לנקות לכלוך שנמצא מעל הכלי, ולכן אם יש חתיכת לכלוך או קשקשים על הבגד מותר להסיר אותם (סי' ש"ב סעיף א).

שלושה סוגי כלים

בדים רכים: הלכלוך נבלע בבד ונהיה חלק ממנו. ואסור להוציא ממנו את הלכלוך, אפילו במקצת. ולכן אין לשרות אותו במים, אפילו אם הבגד נקי, אם כוונתו לכיבוס.

בגדי עור: מותר להשרותן במים כיון שזה לא מוציא את הלכלוך, אבל יהיה אסור להשרותן במים וסבון, כיון שהם כן יוציאו מהם את הלכלוך וזה כן נהיה דרך כביסה. וכן אסור לשפשוף כיון שבזה מוציא לכלוך שבלוע בהם (סי' ש"ב סעיף ט).

כלים קשים: לא שייך בהם מלאכת מלבן כלל, כיון שכל עניינה הוא להוציא את הלכלוך מתוך הבגד, אך בכלים קשים הלכלוך הוא לא חלק מהבגד אלא מעל הבגד. ולכן מותר להשרות ולשפשוף במים כלי זכוכית ומתכת וכו'. ולגבי כלי מניילון וסיליקון וכן עדשות מגע, נחלקו הפוסקים, ויסוד מחלוקתם האם הכלים הללו הם כלים קשים שלא בולעים כלל ולא

שייך בהם כביסה, או שכן בולעים קצת וממילא שייך בהם כביסה (עיין בחזו"ע ח"ו עמ"י צו ד"ה והנה. וכן באורחות שבת פי"ג, לז-מ. וכן בשש"כ פט"ו, פג).

גזירות דרבנן

חכמים גזרו שלא לשטוח בגדים רטובים לייבוש, שמא יחשדו בו שכיבס בשבת, ואסור אף בחדרי חדרים במקום שלא רואים. אבל מותר להשאיר בגדים רטובים שהיו תלויים כבר לפני שבת (סי' ש"א סעיף מה).